

दि लास्ट सपर (अखेरचे भोजन) - भाग १

सत्तरीच्या दशकात मी वॉशिंग्टनमध्ये 'दि टाइम्स ऑफ इंडिया' या वृत्तपत्राचा वार्ताहर म्हणून कार्यरत होतो, तेव्हा माझी स्नेही पुनीता भट ही दिग्गज भारतीय कलावंतांच्या संगीत मैफलींच्या दौऱ्याचे आयोजन करीत असे. अर्थातच त्यामुळे ह्या महान कलावंतांना जवळून भेटण्याचा योग मलाही येत असे. भारतीय राजदूत किंवा उपराजदूत किंवा वकिलातीतील सांस्कृतिक मंडळाचा वरिष्ठ अधिकारी, ह्या कलावंतांच्या सन्मानार्थ कॉकटेल पार्टी आयोजित करीत असत. अशा पार्टीच्या वेळी मलाही आमंत्रण असे.

मुकेश हे लता मंगेशकर टीमचे अविभाज्य घटक होते. मला त्यांच्याबद्दल विशेष आपुलकी वाटे. ते सज्जन होते, शांत होते आणि नम्रतेचे ते मूर्तिमंत प्रतीक होते. ह्या त्यांच्या स्वभावविशेषाचे मला खूप कौतुक वाटे.

या पूर्वीच्या त्यांच्या एका अशाच दौऱ्याच्या वेळी मी त्यांना ट्रिंकसाठी माझ्या घरी बोलावले होते, कारण एवढा मोठा प्रतिभासंपन्न पार्श्वगायक होण्यासाठी त्यांनी किती कष्ट घेतले, त्यांना काय काय करावे लागले इ. गोष्टी मला त्यांच्याकडून जाणून घ्यायच्या होत्या. तेव्हा ते म्हणाले होते, "माधवजी, ह्या वेळी ते शक्य होईल असे वाटत नाही कारण आमच्या कार्यक्रमाच्या वेळा अशा आहेत की संध्याकाळी पार्टीसाठी बाहेर जाण्यास परवानगी मिळणार नाही, पण पुढील वेळी मी नक्कीच तुमच्या आमंत्रणाचा स्वीकार करीन."

आणि त्याप्रमाणे ते घडून आलेही ! परत एकदा मी एका कॉकटेल पार्टीला गेलो असताना मी मुकेशना त्यांच्या वचनाची आठवण करून दिली. ते अतिशय हर्षाने म्हणाले, 'चला आत्ताच इथून जाऊया.' पुनीता भट सुध्दा आमच्याबरोबर येणार होती.

आमचे हे संभाषण लता मंगेशकर ऐकत होत्या. त्या माझ्याकडे वळून गंभीरपणे म्हणाल्या, "मि. कामथ, तुम्ही खरंच मुकेशजींना तुमच्या घरी घेऊन जाताय का?" मी हो म्हणताच त्या पुढे म्हणाल्या, "मला एक शब्द द्या की तुम्ही त्यांना हार्ड लिकर देणार नाही." मी जरासा कां कू करतो आहे असे लक्षात आल्यावर त्या म्हणाल्या, "मि. कामथ, कृपया माझ्यावर एक उपकार कराल का ? कारण मुकेशना हृदयविकाराचा एक झटका येऊन गेलाय आणि त्यांना मद्य वर्ज्य आहे."

मद्य नको हे ठीक आहे पण मग अशा दमछाक करणार्या दौऱ्यावर हृदयविकार असणार्या माणसाने यावं हे तरी कितपत योग्य आहे असा विचार माझ्या मनात आला. परंतु असा प्रश्न मी विचारू शकत नव्हतो. 'बरे तर मी मुकेशजींना हार्ड लिकर देणार नाही असे मी वचन देतो. स्काँच तर नक्कीच नाही,' असे मी लताजींना म्हणालो. मी पुनीता आणि मुकेशजींना घेऊन घरी आलो. ह्या शांत संध्याकाळी आरामात गप्पा मारीत असताना मी मुकेशजींना म्हणालो, 'लताजींना दिलेल्या वचनामुळे आज तुम्हाला मी ट्रिंक मात्र देऊ शकत नाही.' त्यावर मुकेश हसले आणि म्हणाले, 'दुसरं काही म्हणजे शॅपेन मला चालेल ना ? ते काही हार्ड ट्रिंक नाही.'

मी विचारात पडलो. मला स्वतःलाच कळत नव्हतं की मी मुकेशना कुठलंच ट्रिंक, अगदी शॅपेन सुध्दा देऊ शकतो की नाही. दुसरी गोष्ट म्हणजे घरात शॅपेन आणलेली नव्हतीच. पुनीताकडे 'मी काय करू?' अशा अर्थाने पाहून सल्ला मागितला.

पुनीता म्हणाली, 'मला वाटतं थोडी शॅपेन त्यांनी घेतली तर चालू शकते. ती काय हार्ड लिकर थोडीच आहे!' मी म्हणालो, 'नसली तरी देखील माझ्याकडे ती आज नाही आहे. आणि आता तर रात्रीचे जवळ जवळ ९:३० वाजले आहेत.

"आता ह्या वेळी एखादं दुकान उघडं आहे का ते मी बघते. काहीतरी मिळालं पाहिजे खरं!" असं म्हणून एखाद्या उत्तम यजमानिणीच्या थाटात ती निघून गेली. अर्ध्या तासात हातातील बाटली नाचवत ती घरात आली. ही काही शॅपेन नाही, पण काम होईल असे वाटते. ही एक प्रकारची aerated वाईन आहे आणि ती तरुणाईच्या पसंतीची आहे. आम्ही सर्वांनी ती घेतली, पण कडक मास्तरांप्रमाणे मी मुकेशना ती दुसऱ्यांदा दिली नाही.

(क्रमशः)

- एम. व्ही. कामथ

('Yesterday's Melodies Today's Memories' या पुस्तकातून.)

NOTE: Among the many things India can be proud about is the wonderful music that was made in the Hindi cinema of yesteryear. Songs that touched (and still touch) the hearts of many millions of people who understand Hindustani. No matter where we were, inside or outside the country, and whether we were old or young, rich or poor, fat or thin, there were songs that kept us enjoying them. Or making life more bearable, at the least. “Yesterday's Melodies Today's Memories” is a biographical salute to all the main singers, composers, and songwriters who put out these melodies, from the start in 1931, till about 1970.

Manek Premchand's second book was “Musical Moments From Hindi Films”, which celebrated 75 years of sound (and music) in Hindi Films. The author next wrote another music book called “Romancing The Song”, which traces the history and changing face of lyrics in Hindi Cinema, right from 1931 till now.

After that, he wrote a third of the biography of the santoor maestro Pandit Shiv Kumar Sharma, outlining in some details the great musician's role in Hindi cinema, both as an instrumentalist and a composer.

His latest book “Talat Mahmood, The Velvet Voice” was released in May 2015. To buy his books, or otherwise write to the author, his email address is manekpremchand@gmail.com